Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

BO‘LAJAK JISMONIY TARBIYA MUTAXASSISLARIDA FUNKSIONAL KO‘NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH

Rustamov Javlonbek O‘ktamjon o‘g‘li
Andijon davlat pedagogika instituti
mustaqil izlanuvchisi
Firdavs022988@gmail.com
https://orcid.org/0009-0006-1989-9388
Tel:+998918760089
https://doi.org/10.5281/zenodo.24137300

Annotatsiya: Mazkur maqolada bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarining funksional ko‘nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishning pedagogik mazmuni hamda kompetentlik yondashuvi asosidagi metodologik jihatlari tahlil qilingan. Jismoniy tarbiya o‘qituvchisining kasbiy faoliyatida tashkilotchilik, kommunikativ, harakat va bilish komponentlarining o‘zaro bog‘liqligi yoritilgan.

Kalit so‘zlar: bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassisi, funksional ko‘nikma, kompetensiya, kompetentlik, kompetentlik yondashuvi, kasbiy-pedagogik faoliyat, jismoniy tarbiya, pedagogik faoliyat, tashkilotchilik, kommunikativ ko‘nikma.

Аннотация: В данной статье проанализированы педагогическое содержание формирования и развития функциональных навыков будущих специалистов по физической культуре, а также методологические аспекты, основанные на компетентностном подходе. Освещена взаимосвязь организационного, коммуникативного, двигательного и познавательного компонентов в профессиональной деятельности учителя физической культуры.

Ключевые слова: будущий специалист по физической культуре, функциональный навык, компетенция, компетентность, компетентностный подход, профессионально-педагогическая деятельность, физическая культура, педагогическая деятельность, организационный компонент, коммуникативный навык.

Annotation: This article analyzes the pedagogical content of the formation and development of functional skills of future physical education specialists, as well as methodological aspects based on the competency-based approach. The interrelationship of organizational, communicative, motor, and cognitive components in the professional activity of a physical education teacher is highlighted.

Keywords: future physical education specialist, functional skill, competence, competency, competency-based approach, professional and pedagogical activity, physical education, pedagogical activity, organizational component, communicative skill.

Kirish

Bugungi kunda oliy ta’lim tizimida mutaxassis tayyorlash jarayonining asosiy maqsadi faqat nazariy bilimlarni egallagan kadrni shakllantirish bilan cheklanmay, o‘z bilimlarini amaliy faoliyatda samarali qo‘llay oladigan, mustaqil qaror qabul qiladigan

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

va o‘zgaruvchan kasbiy vaziyatlarga moslasha oladigan mutaxassisni tayyorlashdan iborat. Ayniqsa, jismoniy tarbiya sohasida faoliyat yurituvchi pedagogdan nazariy bilim bilan bir qatorda amaliy, kommunikativ, tashkilotchilik, tahliliy va harakat ko‘nikmalarining yuqori darajada shakllanganligi talab etiladi.

Jismoniy tarbiya o‘qituvchisining kasbiy-pedagogik faoliyati o‘quvchilarni o‘qitish, tarbiyalash va jismoniy rivojlantirish bilan bog‘liq bo‘lib, uning samaradorligi pedagogning funksional ko‘nikmalariga bevosita bog‘liq. Mazkur ko‘nikmalar mashg‘ulotni tashkil etish, o‘quvchilarni kuzatish, jismoniy mashqlarni to‘g‘ri namoyish qilish, mashqlarni bajarishga undash, faoliyatni baholash hamda texnik xatolarni o‘z vaqtida aniqlash va tuzatish kabi faoliyatlarda namoyon bo‘ladi.

Shu sababli bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarini tayyorlash jarayonida funksional ko‘nikmalarni tizimli va maqsadli shakllantirish muhim pedagogik vazifa hisoblanadi.

Funksional ko‘nikmalarning pedagogik mohiyati; Bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarining funksional ko‘nikmalari pedagogik faoliyatni samarali tashkil etish va uning natijalariga erishishni ta’minlovchi o‘zaro bog‘liq ko‘nikmalar tizimini tashkil etadi. Ushbu ko‘nikmalar pedagogning kasbiy vazifalarni izchil, maqsadli va vaziyatga mos ravishda bajarish qobiliyatini ifodalaydi.

Jismoniy tarbiya mutaxassisining funksional ko‘nikmalarini rivojlantirish ko‘p qirrali jarayon bo‘lib, unda o‘quvchining jismoniy faoliyatini boshqarish va tartibga solish alohida ahamiyatga ega. Jumladan, mashg‘ulotni tashkil etish, o‘quvchilar faoliyatini kuzatish, mashqlarni namoyish qilish, ularni to‘g‘ri bajarishga yo‘naltirish, faoliyat natijalarini baholash va texnik xatolarni tuzatish mazkur ko‘nikmalarning amaliy ko‘rinishlarini tashkil etadi.

Bunday ko‘nikmalarning rivojlanganligi pedagogga nafaqat dars jarayonini samarali tashkil etish, balki o‘quvchilarning individual imkoniyatlarini hisobga olish, ularning jismoniy faolligini oshirish va mustaqil shug‘ullanishga bo‘lgan motivatsiyasini shakllantirish imkonini beradi.

Kompetensiya va kompetentlikning o‘zaro bog‘liqligi;

Kompetentlik yondashuvi zamonaviy ta’limning muhim metodologik yo‘nalishlaridan biri sifatida ta’lim natijalarini faqat bilimlar hajmi bilan emas, balki ularni amaliy faoliyatda qo‘llash qobiliyati bilan baholashni nazarda tutadi. Manbada kompetensiya bilim, ko‘nikma va malakalarni muvaffaqiyatli faoliyat uchun qo‘llay olish qobiliyati, kompetentlik esa muayyan faoliyatdagi tajriba sifatida talqin qilingan.

Shu nuqtayi nazardan, bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassisining kasbiy kompetentligi nazariy bilim, amaliy ko‘nikma, faoliyat tajribasi va shaxsiy sifatlarning integratsiyasi natijasida shakllanadi. Kompetent mutaxassis o‘zida shakllangan bilim va ko‘nikmalarni turli pedagogik vaziyatlarga ko‘chira olishi, yuzaga kelgan muammolarni mustaqil hal qilishi va tegishli qaror qabul qilishi lozim.

Kompetentlik yondashuvi doirasida funksional ko‘nikmalar kasbiy kompetentlikning amaliy namoyon bo‘lishini ta’minlovchi muhim tarkibiy element sifatida qaraladi.

Funksional ko‘nikmalarning tarkibiy komponentlari;

Tadqiq qilinayotgan materiallar asosida bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarining funksional ko‘nikmalarini to‘rtta asosiy komponentga ajratish mumkin:

- Tashkilotchilik komponenti;

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

Mazkur komponent o‘quv-tarbiya jarayonini rejalashtirish va tashkil etish, mashg‘ulot bosqichlarini to‘g‘ri taqsimlash, o‘quvchilar faoliyatini muvofiqlashtirish va mavjud sport anjomlaridan oqilona foydalanish bilan bog‘liq.

- Kommunikativ component;

O‘qituvchining o‘quvchilar bilan samarali muloqot o‘rnatishi, hamkorlikni yo‘lga qo‘yishi, topshiriqlarni tushunarli yetkazishi va teskari aloqani tashkil etishini nazarda tutadi.

- Harakat komponenti;

Jismoniy mashqlarni texnik jihatdan to‘g‘ri namoyish qilish, o‘quvchilarda harakat ko‘nikmalarini shakllantirish va ularning harakat faoliyatini takomillashtirish qobiliyatlarini qamrab oladi.

- Bilish komponenti;

Pedagogik vaziyatlarni tahlil qilish, o‘quvchilar faoliyatini kuzatish va baholash, o‘z pedagogik faoliyati natijalarini tahlil qilish hamda ta’lim jarayonini takomillashtirishga qaratilgan qarorlar qabul qilishni o‘z ichiga oladi.

Mazkur komponentlarning o‘zaro integratsiyasi jismoniy tarbiya o‘qituvchisining kasbiy faoliyatini yaxlit tizim sifatida amalga oshirish imkonini beradi.

Funksional ko‘nikmalarni amaliy faoliyatda namoyon bo‘lishu.

Bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassisi mashg‘ulotning maqsad va vazifalarini belgilashi, o‘qitish bosqichlarining ketma-ketligini aniqlashi, o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda mashqlar majmuasini tanlashi, mashqlarni namoyish qilish va og‘zaki tushuntirishni uyg‘unlashtirishi kerak. Shuningdek, harakatli o‘yinlardan foydalanish, o‘quvchilarning harakat faolligini qo‘llab-quvvatlash, sinf faoliyatini muvofiqlashtirish va sport anjomlaridan oqilona foydalanish ham muhim funksional ko‘nikmalar hisoblanadi.

Bundan tashqari, loyihalash, baholash va prognostik ko‘nikmalar ham pedagogik faoliyat samaradorligini belgilovchi muhim omillardandir. Loyihalash ko‘nikmasi qo‘llaniladigan metodning ehtimoliy natijalarini oldindan ko‘ra bilish, baholash ko‘nikmasi o‘quvchilar faoliyatini belgilangan mezonlar asosida tahlil qilish, prognostik ko‘nikma esa o‘quvchilarning kelgusidagi jismoniy rivojlanishini rejalashtirish bilan bog‘liq.

Individual yondashuv va differensial ta’lim.

Jismoniy tarbiya mashg‘ulotlarida o‘quvchilarning jismoniy imkoniyatlari, yoshi va individual xususiyatlari bir xil emas. Shu sababli bo‘lajak o‘qituvchining funksional ko‘nikmalari tarkibida topshiriqlarni murakkablik va hajm bo‘yicha differensiallashtirish, individual ishlarni tashkil etish hamda o‘quvchilardan teskari aloqa olish ko‘nikmalari alohida ahamiyat kasb etadi.

Individual yondashuv jismoniy yuklamalarni o‘quvchining imkoniyatlariga moslashtirish, harakat faoliyatidagi kamchiliklarni aniqlash va o‘z vaqtida tuzatish imkonini beradi. Shu bilan birga, o‘quvchilarning o‘z jismoniy rivojlanishi uchun maqsad qo‘yishi, unga erishish yo‘llarini rejalashtirishi, jismoniy yuklama jarayonida o‘z imkoniyatlarini baholashi va o‘z faoliyatini nazorat qilishi ham muhimdir.

Funksional ko‘nikmalarning kasbiy kompetentlikni shakllantirishdagi o‘rni.

Funksional ko‘nikmalarni rivojlantirish natijasida talabaning bilish faolligi, tadqiqotchilik qobiliyati va kommunikativ imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga,

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

turli o‘quv fanlarini integratsiyalash, o‘quvchilar faoliyatini individuallashtirish va o‘qitishning variativ shakllaridan foydalanish imkoniyati ortadi.

Jismoniy tarbiya o‘qituvchisining kasbiy faoliyati nazariy, jismoniy va texnik tayyorgarlikning o‘zaro birligiga asoslanadi. Nazariy tayyorgarlik o‘quvchilarda jismoniy madaniyatning biologik, tibbiy va psixologik jihatlari haqida bilimlarni shakllantirishga; jismoniy rivojlantirish esa mashqlar yo‘nalishi, vositalari va yuklama hajmini belgilashga; texnik tayyorgarlik esa harakat faoliyati usullarini o‘rgatish va takomillashtirishga qaratiladi.

Shu jihatdan, funksional ko‘nikmalarning shakllanganlik darajasi bo‘lajak mutaxassisning pedagogik vazifalarni mustaqil bajarishi, ta’lim jarayonida yuzaga keladigan muammolarni hal qilishi va o‘quvchilarning jismoniy rivojlanishini samarali boshqarishi uchun asos yaratadi.

Xulosa

Bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarining funksional ko‘nikmalari kasbiy-pedagogik faoliyatning muhim tarkibiy qismi bo‘lib, ularning shakllanganlik darajasi pedagogning kasbiy kompetentligini belgilovchi omillardan biridir. Tadqiqot materiallari tahlili shuni ko‘rsatadiki, funksional ko‘nikmalar faqat jismoniy mashqlarni bajarish yoki namoyish qilish bilan cheklanmay, balki pedagogik jarayonni rejalashtirish, tashkil etish, boshqarish, kommunikativ aloqalarni yo‘lga qo‘yish, o‘quvchilar faoliyatini baholash va tahlil qilish kabi ko‘plab faoliyatlarni qamrab oladi.

Kompetentlik yondashuvi bo‘lajak mutaxassislarning nazariy bilimlarini amaliy faoliyat bilan bog‘lash, ularni turli kasbiy vaziyatlarda qo‘llash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirish uchun samarali metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi. Bunda tashkilotchilik, kommunikativ, harakat va bilish komponentlarining o‘zaro uyg‘unligi muhim ahamiyatga ega.

Shuningdek, bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarining funksional ko‘nikmalarini rivojlantirish o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, jismoniy yuklamalarni to‘g‘ri me’yorlash, harakat ko‘nikmalarini rivojlantirish, sog‘lom turmush tarziga motivatsiyani shakllantirish va jismoniy madaniyatni yuksaltirish imkonini beradi. Shu sababli oliy ta’lim jarayonida bo‘lajak jismoniy tarbiya mutaxassislarini tayyorlashning mazmuni amaliy kasbiy faoliyatga maksimal darajada yaqinlashtirilishi maqsadga muvofiq.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullaeva M.N. Jismoniy tarbiya va sog‘lomlashtirish ishlarini takomillashtirishda innovatsion yondashuvlar. — “Ilm sarchashmalari” ilmiy jurnali, №1, 2022. 8 (мақола)
2. Mirzaahmedov Sh. Jismoniy tarbiya va sportda kompetensiyaviy yondashuv. - Toshkent: “O‘qituvchi”, 2020.208 c.
3. Qodirov B. Sport psixologiyasi asoslari. — Andijon: ADU nashriyoti, 2018.192 c.
4. Sattarov N., Alimov A. Oliy ta’limda sog‘lomlashtirish faoliyatini tashkil etish usullari. - “Zamonaviy ta’lim” jurnali, №3, 2021. 6 (мақола).
5. To’xtaxo’jaev X.B. Pedagogikaoliy ta’lim muassasalarida talabalar ta’limini individuallashtirish. diss.avtoref.-Chirchiq:O‘zDJTSU, 2018. 56 b.

Email:

conference@houghtonstreetreview.com

Website:

www.houghtonstreetreview.com/index.php/conference

© 2026 International Online Conference on Multidisciplinary Academic Research. All Rights Reserved.

Editor-in-Chief:

Dr. Ewelum Johnson Nnadi

Managing Editors:

1.Harold Jan R. Terano

2.Dr. Mandakini Singla

3.Massoud Kaykhaii

6. Насибуллина Г.Н. Формирование здоровьесберегающей среды в образовательных учреждениях. - Казань: КФУ, 2013. 220 с.
7. Софенко А.И. Технология формирования личности студента в процессе занятий физической культурой // Основные направления развития физической культуры и спорта. – СПб., 2022. – С. 368–372.
8. Трегубова Т.М., Буркова Я.А. Методы и подходы к развитию профессиональной культуры и педагогического мастерства учителя физической культуры // Доминанты психолого-педагогического мастерства в сфере физической культуры и спорта. Материалы II Всероссийской научно-практической конференции с международным участием. – Казань, 2024. – С. 258–262.
9. Усманов М.К. Таълим jarayonida sog‘lom turmush tarzini shakllantirish asoslari. - Тошкент: O‘zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2019. 180 с.

Axborot manbalar

10. www.ziyonet.uz - O‘zbekiston Respublikasi ta’lim portali.
11. www.google.uz - Qidiruv tizimi orqali elektron manbalar.
12. www.biotexnolog.ru - Sog‘liq, biologiya va jismoniy tarbiya sohalariga oid ma’lumotlar.